

BOEK

Germain Mugemangango

Een kritische lezing van *De mooie toekomst van het socialisme* van Paul Magnette

Waarom dienen vandaag de Europese socialistische partijen? Om de belangen van de arbeidersklasse te verdedigen of om de maatregelen, geëist door de Belgische en Europese werkgevers, efficiënt erdoor te drukken?

We hebben voor u het boek¹ gelezen, dat Paul Magnette, huidig federaal minister van Energie en Klimaat in België, publiceerde in 2009. Paul Magnette is een typische vertegenwoordiger van de toekomstige Belgische sociaaldemocratie. We hebben zijn voorstellen vergeleken met die van de Europese Commissie, door de Belgische sociaaldemocraten zo dikwijls gelaakt als het toppunt van neoliberalisme², en met die van de Belgische werkgevers (VBO³ en UWE⁴).

Over de tewerkstelling

Paul Magnette komt uit Charleroi. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij een groot deel van zijn politieke ideeën aan het probleem van de werkgelegenheid wijdt. Vanzelfsprekend is dit een hoofdbekommernis. Iedereen wil banen creëren, ook het patronaat en de Europese Commissie. In een rapport van Commissie uit januari 2011⁵ lezen we de grote bezorgdheid van de Europese instanties voor de arbeidsmarkt: “Jobs creëren is vitaal.”⁶ Ze maakt de verontrustende vaststelling dat er niet genoeg mensen aan het werk worden gezet. Niet genoeg jongeren, niet genoeg vrouwen, niet genoeg ouderen.

Spontaan zou je denken dat er “te veel” mensen zijn op de arbeidsmarkt en niet genoeg arbeidsplaatsen. Volgens de Commissie is het probleem omgekeerd. Zij wil jobs scheppen, maar niet noodzakelijk goede arbeidsplaatsen. Haar credo is het dereguleren van de arbeidsmarkt om “de bedrijven te redden van de crisis”. Ze stelt bijvoorbeeld voor om het verschil te verkleinen tussen een contract van onbepaalde duur en een tijdelijk contract of een interim-contract, door de huidige arbeidsbeschermende wetgeving af te zwakken.⁷

Ook de Belgische werkgevers vragen niets liever dan dat er een ruim aanbod aan werknemers is op de arbeidsmarkt. Volgens de UWE moeten we op de eerste plaats “het personeel beschikbaar maken voor de arbeidsmarkt”.⁸ Het voor de hand liggende middel om dit doel te bereiken is vooral de activering van de werkzoekenden. Volgens de UWE en de UCM⁹ moeten we “vooral overgaan tot een doeltreffende en intensieve begeleiding”¹⁰ en om een werkloosheidsvergoeding te krijgen moet de werkloze zijn werkwillegheid bewijzen. Het VBO koos voor diezelfde weg: “Werkloosheidstoelagen houden niet alleen rechten in, maar ook plichten.”¹¹ Het VBO wil zelfs de discussie openen over nog sterker “activerende” maatregelen, zoals het doen dalen of het beperken van de toelagen in de tijd.

Hetzelfde valt te horen bij de Europese instanties. Zij vragen dat men een sterke band zou organiseren tussen het toekennen van werkloosheidstoelagen en de “beschikbaarheid” van de werkloze, zijn wil om zich te scholen en naar werk te zoeken. En ook zij hebben het over beperken in de tijd van het krijgen van de toelage.

Met de aandacht die het VBO besteedt aan de jongeren en aan de 50-plussers, wil het niet alleen de “werkzoekenden” maar iedereen activeren. De hele samenleving moet op een of andere manier in deze wedloop meegetrokken worden. Het VBO voert eenzelfde gevecht tegen de statuten die mogelijk maken dat een beperkt aantal groepen uit de samenleving zich aan dit gevecht onttrekken (bijvoorbeeld: deeltijdse werknemers met een toelage als inkomensgarantie, werklozen die meerdere positieve evaluaties kregen ...)

“Nadat een aantal belemmeringen voor werk is verholpen (taalkennis, opleiding ...) kunnen drie op de vier langdurige werklozen aanspraak maken op een baan. Voor een kwart van hen blijkt een voorbereidend traject nodig om alle problemen die niet meteen met werk verband houden, uit de weg te ruimen.¹² Van de mensen met een uitkering van het OCMW is tweederde ook activeerbaar, hetzij onmiddellijk, hetzij op termijn. Een op de drie lijkt nog in aanmerking te komen voor niet betaald werk. Iedereen die kan werken, moet werken.”¹³

Als je denkt dat het boek van Paul Magnette lezen, een herbronning ter linkerzijde voor je kan betekenen, dan zal je teleurgesteld zijn. “... de socialisten moeten er meer op wijzen dat er geen rechten bestaan zonder plichten. Alle mensen hebben het recht waardig te leven, maar om van dit recht te kunnen genieten, moet je ook een aantal plichten aanvaarden ... Je krijgt kinderbijslag omdat je als ouder de plicht hebt om je kinderen op te voeden. Je hebt recht op kwaliteitsvolle gezondheidszorg, maar ook de plicht om goed voor jezelf te zorgen. Een werkloosheidsvergoeding ontvangen, impliceert de plicht om zich zo goed mogelijk te vormen als verrijking voor de arbeidsmarkt ... Men zou ook moeten durven zeggen – en veel duidelijker dan vandaag het geval is – dat het recht op een vervangingsinkomen verbonden zou moeten zijn aan het verrichten van sociaal nuttig werk.”¹⁴

Ook hij is van mening dat de activering van de hele samenleving en in het bijzonder van diegenen die van een of andere toelage genieten, het belangrijkste is. Zij hebben “de plicht om zich zo goed mogelijk te vormen als verrijking voor de arbeidsmarkt ...”¹⁵ Ze hebben dus de plicht om een “passende” dienstbetrekking te aanvaarden. Nergens in zijn boek vind je een definitie van een dergelijke baan...

Paul Magnette is niet alleen voorstander van het principe van de activering van werklozen, maar bovendien stelde hij zichzelf overduidelijk tot taak de geesten voor te bereiden op steeds agressievere procedures in dit verband. “De socialisten staan op dezelfde manier achter de strijd tegen de sociale fraude als achter deze tegen de fiscale fraude.”¹⁶ Of nog: “Het feit dat sommigen de werkloosheidsvergoeding gebruiken voor een doel waarvoor ze niet is bestemd, is koren op de molen van diegenen die het principe zelf willen aanvallen.”¹⁷ Dit duidt op een belangrijke evolutie in het sociaaldemocratische denken. Oorspronkelijk vonden ze dat de samenleving moest beantwoorden aan de noden van individuen, met inbegrip van de “zwaksten” in de samenleving. Nu zijn het de individuen die moeten beantwoorden aan de noden van de samenleving. En als ze het over de “samenleving” hebben, dan is dit veeleer in termen van “ondernemingen” dan van “werknemers”.

Als de Europese overheid en de Belgische werkgevers het hebben over activering en tewerkstelling, willen zij alle lagen van de samenleving activeren. Ze besteden bijzondere aandacht aan de jongeren en de ouderen. Het VBO is voorstander van een uitstel van de pensioenleeftijd van 65 naar 67 jaar. Het steunt zich hiervoor op datgene wat op dit gebied “het best” marcheert in de andere Europese landen.¹⁸ Het gaat hier, volgens het VBO, over de “financiële leefbaarheid van de pensioenen”. De tewerkstellingsgraad in de leeftijdsgroep van 50 tot 65 jaar moet drastisch omhoog. En laat ons dan niet aarzelen en de wettelijke pensioenleeftijd gewoon optrekken. In het voorbijgaan zou men dan alle mechanismen van brugpensioen en vervroegde uitdiensttreding onderuit moeten halen.¹⁹

De Europese Commissie vertelt niets anders. Zij wil de werkloosheidstoelagen verlagen om “werk opnieuw aantrekkelijker te maken”, maar ook de beroepsloopbaan verlengen, de nog bestaande systemen van brugpensioen afschaffen en de pensioengerechtigde leeftijd uitstellen ...²⁰

Echte socialisten grijpen dan terug naar de kern van hun overtuiging en protesteren tegen de wil van de Belgische en Europese bedrijfswereld om altijd maar meer mensen naar een arbeidsmarkt drijven die gekenmerkt wordt door een gebrek aan werkgelegenheid. Zij eisen dan fatsoenlijk betaald werk en fatsoenlijke werkomstandigheden voor iedereen. Zij vestigen

dan de aandacht op de tegenstelling tussen 800.000 Belgische werklozen en de wil van de werkgevers om de mogelijkheid af te schaffen voor oudere werknemers om te gaan uitrusten na een soms zeer lange beroepsloopbaan. Maar helaas, dat is niet wat de Belgische socialisten doen.

Ze maken een copy-paste van het patronale denken: “De oplossing die men vandaag volgt, lijkt mij de enig leefbare, legt Magnette uit, zelfs al moeten we toegeven dat vandaag deze taak zeer lastig lijkt: onze inspanningen toespitsen op de werkloosheid van de jongeren, door hen de middelen te geven om zo snel mogelijk in te schakelen in de arbeidsmarkt, en op de oudere werknemers.”²¹

De industriële politiek van de socialisten: het Marshallplan

Paul Magnette staat niet zo lang stil bij zijn visie in verband met het industriële en economische beleid. Toch is een ding duidelijk. Hij staat pal achter het actueel doorgevoerde Marshallplan voor Wallonië. “Het Marshallplan van Jean-Claude Marcourt is de illustratie van een moderne en efficiënte industriële politiek. Door dit plan zeggen de Walen dat de relance niet vanzelf zal komen en ook niet van investeerders die zich nog zeer afwachtend opstellen, maar wel van een uitgebreide reeks overheidsmaatregelen, gericht op het intensifiëren van onderzoek en ontwikkeling, op de kwaliteitsverhoging van de intellectuele, technische en beroepsopleiding, op het samenbrengen van alle toekomstgerichte sectoren.”²²

Ook de Belgische werkgevers pleiten voor het vormen van clusters, waarin universiteiten en onderzoekscentra zich ten dienste stellen van de ondernemingen. De centra van competitiviteit²³ zijn trouwens alleen maar grote clusters. De aanleg van deze centra vraagt natuurlijk de creatie van industriezones en van een fiscaliteit, aangepast aan de behoeften van de ondernemingen.²⁴

In zijn artikel “Marshallplan uitgewerkt door Europa”²⁵ toont Henri Houben aan dat de convergentie tussen het economisch beleid van de socialisten en van de Europese economische elite groter is dan we ons voorstellen. “Voor de concrete uitwerking van het proces vinden we de band tussen het Waalse toekomstcontract en de Lissabonstrategie terug in alle (weinig gelezen) rapporten van de Belgische regering ... Zo zet de Belgische regering al sinds 2005 uiteen dat in een geregionaliseerde economie het Waalse toekomstcontract de manier is waarop het zuidelijke landsgedeelte de Lissabonstrategie zal toepassen op het vlak van competitiviteit, onderzoek en tewerkstelling ... ‘De doelstellingen van Lissabon zijn het belangrijkste streefdoel in de volgende beleidsprogramma’s: De prioritaire activiteiten voor de toekomst van Wallonië (Marshallplan) voor wat Wallonië betreft, het Contract voor de Economie en de Tewerkstelling voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Vlaanderen in actie voor het Vlaamse Gewest.”²⁶ Zo streven de drie gewesten gelijkaardige doelstellingen na.”

Opgeven van elke vorm van rechtstreeks economisch interventionisme is het nieuwe credo. De overheid moet het kader leveren, waarbinnen de bedrijven kunnen handelen en waardoor zij liefst de wereldwijde competitie kunnen winnen. Als er potten worden gebroken, moet de staat ook wat de ondernemingen aan afval achterlaten, ten laste ne-men. Dat is de nieuwe, rauwe en gortdroge formule van “socialisering van de verliezen (en zelfs meer dan dat, van alles wat niet onmiddellijk rendabel is) en privatisering van de winsten”.

De vroegere Europese commissaris voor Ondernemingen en voor de Industrie, de sociaaldemocraat Günter Verheugen, vatte deze verandering goed samen naar aanleiding van de sluiting in 2006 (toen al!) van de fabriek van General Motors in Azambuja in Portugal. Op dat ogenblik bevestigde hij: “Een beleid voor groei en tewerkstelling kan niet anders dan een beleid ten gunste van de bedrijven zijn. (...) Toch kunnen wij wel iets doen – een beleid voeren, dat de kadervoorwaarden

schept voor de bedrijven om hun opdracht uit te voeren – te weten groeien, investeren en banen scheppen. Dat is wat je een beleid ten gunste van de bedrijven noemt.” En hij voegde toe: “De beslissing over sluiting of delokalisering komt toe aan de bedrijven zelf en geen enkele staat en niet de Europese Unie ook kunnen noch moeten in de zaak tussenbeide komen.”²⁷

De inwoners van Wallonië kunnen de indruk hebben dat het Marshallplan speciaal voor hen uitgedokterd werd op basis van een authentiek Waalse reflectie, net zoals de Vlamingen kunnen geloven dat hun Vlaanderen in actie een bewijs is voor hun ontluikende autonomie. Niets is minder waar. Alles is op Europees niveau uitgestippeld, of dat nu gebeurde via de Europese instellingen of via gezamenlijke intergouvernementele beslissingen.

De dictatuur van de markten

Je zou kunnen denken dat de Franstalige Socialistische Partij na de crisis van 2007 zou geneigd zijn de markten ernstig te begeleiden of hun zelfs het recht te ontnemen om leiding te geven aan de toekomst van de samenleving. Kwestie van op dit gebied misschien opnieuw aansluiting te vinden bij de marxistische traditie. De economische en financiële crisis die wij hebben ondergaan, lijkt inderdaad aan te tonen dat ons economisch leven in de handen van de markt leggen op zijn zachtst uitgedrukt een riskante onderneming is. Bepaalde bedenkingen van de minister van Energie kunnen dit gevoel nog bevestigen ook: “Als we de markt al kunnen accepteren als instrument voor productie en handel, dan moet voor de socialisten de ruimte die de markt krijgt, toch ernstig afgebakend zijn om alle activiteiten van het menselijk leven, die ontsnappen en moeten blijven ontsnappen aan de logica van de markt, te laten leven en bloeien, van cultuur over onderwijs tot gezondheid. De markt moet niet alleen afgebakend, maar ook ernstig gereguleerd worden.”²⁸ En wat verder: “De echte grote politieke vraag²⁹ is dubbel: een, de ruimte die we aan de markt laten, nauwkeurig afbakenen en, twee, datgene dat we uiteindelijk beslist hebben om toe te vertrouwen aan de marktmechanismen, efficiënt begeleiden.”³⁰ We hoeven dus niet te kiezen tussen al dan niet alles toevertrouwen aan de staat, maar tussen efficiënte en onefficiënte vormen van regulering. Dus ja aan de markt, maar binnen een strikt regulerend kader.

Naar aanleiding van de economische crisis van 2007 konden we een piek vaststellen in de verkoop van Het Kapitaal van Marx. Een groot deel van de kopers waren financieel deskundigen en effectenmakelaars die wilden begrijpen wat er was misgelopen met de markt. Ieder links denkend mens die zich een beetje aan economie interesseert, kan vaststellen dat het ontstaan van de vrije markt en de concurrentie die hier onvermijdelijk mee gepaard gaat, al even onvermijdelijk leidt tot de vorming van monopolies en multinationals. Deze monopolies trachten ons te doen geloven dat zij handelen in het algemeen belang. Maar zowel op financiële als op industrieel vlak handelen zij uitsluitend in functie van hun aandeelhouders.

In een kapitalistisch kader zijn het de kapitalisten die de productie leiden. Hun doel is zowel winststijging als winstaccumulatie om in de toekomst nog meer te verdienen. De bedrijfsleiders verhoogden constant het aandeel van hun winsten in het nationaal inkomen ten opzichte van het aandeel voor de loontrekkenden. Ze zijn geneigd het gedeelte dat ze besteden aan investeringen te verhogen, omdat dit het middel is om te groeien en macht te verwerven en omdat de concurrentie hen zal afstraffen als ze dit niet zouden doen. De crisis wordt veroorzaakt door twee tendensen van het kapitalisme: enerzijds de tendens om de winsten sneller te doen groeien dan de lonen en anderzijds de tendens om te investeren, eerder dan te consumeren. Kunnen we die twee natuurlijke neigingen van het kapitalisme reguleren?

Het is mogelijk, maar alleen in uitzonderlijke omstandigheden, om de tendens om de winsten te verhogen ten nadele van de lonen een beetje te beheersen. Dat heeft te maken met de klassenstrijd. Welnu, deze is in het kapitalisme dikwijls in het voordeel van de werkgevers. Zij beschikken over meer middelen, waaronder het staatsapparaat (regering, gerecht, politie, leger ...), om hun doelstellingen te bereiken. Maar in bepaalde omstandigheden is het mogelijk dat de werknemers

overwinningen, zelfs grote overwinningen behalen. Maar de neiging de investeringen – en dus de productiekrachten – onophoudelijk te verhogen in een mate die de koopkracht van de bevolking ruim overstijgt, valt onmogelijk te reguleren. Dat is de essentie zelf van het kapitalisme; de kapitalisten die dit niet doen, verdwijnen. Reguleren zou in dit geval neerkomen op de afschaffing van het privébezit van de productiemiddelen en de invoering van een geplande economie.

Magnette deelt deze mening helemaal niet. Volgens hem “maakt het mechanisme (van de vrije markt) in theorie – als het goed functioneert – een optimale toewijzing mogelijk van de rijkdommen.”³¹ Over welk regulerend kader hadden we het dan hierboven? Het wordt allemaal wat duidelijker als we analyseren wat Paul Magnette als regulerend model neemt: “Vroeger was de Europese Gemeenschap een institutionele constructie die dirigistisch was geïnspireerd. Het Internationaal Muntfonds, in juli 1944 op de financiële en monetaire conferentie van Bretton Woods samen met de Internationale Bank opgericht voor de heropbouw en de ontwikkeling, is aanvankelijk zo’n keynesiaans geïnspireerde creatie. De WTO van haar kant verlengt het Algemeen akkoord over de douanetarieven en de handel, het GATT, ondertekend in Genève in 1947 met als legitiem doel de handel tussen de naties te organiseren op een manier die gunstig is voor hun materiële vooruitgang.”³² “Het is precies voor [een sterke financiële en commerciële regulering] dat supranationale instellingen dienen of zouden moeten dienen, zoals de Wereldhandelsorganisatie, het Internationaal Muntfonds of de Wereldbank ...”³³ En om het nog wat duidelijker te maken: “Ik bewonder een socialistisch politicus als de Fransman Dominique Strauss-Kahn, wanneer die verklaart: “Ik ben links, dus ik ga naar het IMF!”

Dat is voor Magnette in feite het model van regulering: die instellingen die de kapitalistische economie organiseren, die op een “dirigistische” manier de overheidsdiensten in Europa en wereldwijd hebben gedereguleerd, die op een “dirigistische” manier de verovering hebben georganiseerd van de economieën uit de Derde Wereld ten voordele van banken en kapitalistische multinationals. De werkgevers zijn helemaal niet tegen de interventie van de overheid of van supranationale structuren in de economie, op voorwaarde dat zij in hun belang gebeurt. Magnette heeft hier klaarblijkelijk geen bezwaar tegen.

Laat ons van het bestaan van het Marshallplan onthouden dat het de vertaling is van de wil om een slagvaardig economisch beleid te voeren, dat ten goede komt aan de werkgevers en de bedrijven. Dat is wat de Waalse Unie van Ondernemingen uitlegt in haar memorandum: “De politieke overheid kan de mensen niet dwingen om te ondernemen, maar zij heeft wel de macht en de plicht om een kader te creëren, dat gunstig is voor het vrij initiatief en dat maximale kans op slagen bezorgt.”³⁴

Wanneer het bijvoorbeeld gaat over de regulering op financieel gebied, kunnen we vaststellen dat de Europese – en zelfs internationale – instanties soms zelfs voor dwingende maatregelen pleiten. In een recente studie van het IMF kunnen we lezen dat de controle, waar de banken aan werden onderworpen, gepaard zou moeten gaan met maatregelen die streven naar volkomen transparante financiële balanssen.³⁵

In een mededeling van 12 januari 2011 pleit de Europese Commissie zelfs voor een versteviging van het regulerend kader voor het Europese financiële systeem. Zij wil de herstructurering van de banken versnellen om de stabiliteit van het financiële systeem te garanderen en vooral om de kredietwaardigheid van de banken voor de ondernemingen te verzekeren. Ze overweegt zelfs om in de loop van 2011 de banken te testen.³⁶

De energie

Paul Magnette is sinds eind 2007 federaal minister van Energie en Klimaat. Het is dus normaal dat hij een niet te verwaarlozen deel van zijn boek aan deze materie besteedt. Hij staat in feite redelijk kritisch tegenover de recente

liberalisering van de energie: “Iedereen ziet wel dat in de energiesector (...) de privésector, aan zichzelf overgelaten, niet de goede keuze is.”³⁷ Hij stelt vast dat de prijzen omhoog gaan, dat de werknemers in de sector steeds minder beschermd zijn, maar daarom is hij nog niet voor een terugkeer naar vroeger, voor het opnieuw nationaliseren van de sector. Hij is ook geen voorstander van het stopzetten van de productie van kernenergie.

Zijn positie lijkt sterk op deze die de Belgische werkgevers verdedigen. De Unie van Waalse Ondernemingen en het Waalse Middenstandsverbond vinden ook dat de liberalisering de zaken problematisch heeft gemaakt. Op de markt is er een enorm complex aanbod en bestaan er ingewikkelde verhoudingen tussen de verschillende spelers. De grote verscheidenheid van het aanbod houdt ook een probleem in: de categorie “professionele gebruikers” is een verzameling van bedrijven met soms zeer uiteenlopende verbruikersprofielen, wat een verklaring is voor het in de bedrijfswereld heersende gevoel van onrechtvaardigheid.³⁸

Strijd tegen een alternatief

Een plicht, waar Magnette zich ijverig van kwijt en die van essentieel belang is voor het Europese en Belgische patronaat, is ons te overtuigen van het feit dat buiten de markteconomie en het kapitalisme niets mogelijk is. Hij zegt dat hij respect heeft voor Marx, van wie hij “de inbreng van talrijke analyses”³⁹ erkent, maar hij veroordeelt volledig elke poging om het marxistische ideeëngoed ook in de praktijk te vertalen. De hedendaagse geschiedenis moet de socialisten onherroepelijk tot het besluit brengen: “De markt is en blijft het meest efficiënte instrument voor innovatie, voor het aanbieden van keuzes en het garanderen van een overvloed aan goederen.”⁴⁰

Hij benadert zelfs niet het niveau van Guy Spitaels, oud-voorzitter van de PS, die nu niet bepaald een links-radicalere reputatie had. Het is waar, dat was in de tijd dat de Sovjet-Unie nog bestond. Volgens Spitaels kon het heersende systeem in dat land op zijn minst extreme armoede voorkomen en bood het een bepaalde zekerheid op belangrijke terreinen als gezondheid, huisvesting en onderwijs.⁴¹ “Vroeger was in de Sovjet-Unie de verhouding tussen de inkomens van de 2 % armsten en de 2 % rijksten 1 op 3. In de meeste liberale landen bedroeg ze 1 op 25.”⁴²

De benadering van de hedendaagse socialisten is totaal anders: “We kunnen het communisme vergelijken met het ultraliberalisme. Het zijn allebei politieke filosofieën die iets overdrijven.”⁴³

Buiten het patronale denken, bestaat er dus geen toekomst!?

Germain Mugemangango (germainmugemangango at hotmail.com) is politicoloog en provinciaal voorzitter van de Partij van de Arbeid van België voor de provincie Henegouwen.

Noten

1 Paul Magnette en Jean Sloover, *Le bel avenir du socialisme : Entretiens avec Jean Sloover*, Luc Pire, 2009. [ISBN 978-2-507-00205-3].

2 In zijn boek stelt Paul Magnette dat hij ook “onder dwang” staat van de Europese regels (p. 21). Ik veronderstel dat hij het dan ook met mij eens is en net zoals ik de teksten van de Europese Commissie niet bijster progressief vindt.

3 Verbond van Belgische Ondernemingen.

4 Union Wallonne des Entreprises. De Waalse Werkgeversunie.

5 Jaarlijkse groeianalyse: naar een krachtiger alomvattend antwoord van de EU op de crisis, 2011, (http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/201101-annual-growth-survey_en.htm).

6 “Job creation is vital”, Idem, annex 3. Draft joint employment report. (Toegevoegd ontwerpverslag tewerkstelling. Tekst alleen in het Engels, Duits en Frans.) (http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/pdf/2011/com2011_11_annex3_en.pdf), p. 16.

7 Ibidem, p. 14.

8 Memorandum UWE-UCM_2009_LR.pdf, p. 20.

9 Union des classes moyennes. Het Waals Middenstandsverbond.

10 Memorandum UWE-UCM_2009_LR.pdf, p. 20.

11 Saneren en opleven! Memorandum VBO, verkiezingen 2010.

12 Hierbij inbegrepen de mensen met psychiatrische problemen.

13 Saneren en opleven! Memorandum VBO, verkiezingen 2010, p. 5.

14 Paul Magnette, op.cit., p. 140.

15 Ibid, p. 140.

16 Ibid., p. 138.

17 Ibid., p. 143.

18 Infor VBO, Focus Thema-analyses, 23 september 2010.

19 Saneren en opleven! Memorandum VBO, verkiezingen 2010, p. 5.

20 http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/pdf/2011/com2011_11_en.pdf.

21 Paul Magnette en Jean Sloover, op.cit., p. 144.

22 Paul Magnette en Jean Sloover, op.cit., p. 123.

23 Deze centra vormen de basis van de logica van het Marshallplan. Men concentreert een massa financiële overheidsmiddelen en wetenschappelijk materiaal in een beperkt aantal sectoren: de bètawetenschappen, de landbouwindustrie, de mechanische engineering, transport en logistiek, de luchtvaartkunde en de ruimtevaartindustrie. Zie de

in tegrale tekst van het Marshallplan 2. Groen. http://planmarshall2vert.wallonie.be/sites/default/files/integral_fr+plan+marshall+2+vert.pdf.

24 Memorandum UWE-UCM_2009_LR.pdf, p. 12.

25 Henri Houben, “Le maréchal est très européen”, Vershijnt weldra in Politique, nr. 69, maart-april 2011.

26 Lissabon Strategie, Nationaal Hervormingsprogramma 2005-2008, België: Meer groei en meer werk... Vooruitgangsrapport 2007, oktober 2007, blz. 4-5:
http://www.be2010.eu/admin/uploaded/200710121027330.NRP_2007_nl.pdf

27 Günter Verheugen, “Competitiviteit – het antwoord op de herstructurering en de concurrentie”, Debat in het Europees Parlement over de herstructurering van de industrie in de Europese Unie, Brussel, 4 juli 2006.

28 Paul Magnette, op.cit., p. 13.

29 Hij vraagt zich niet af of er een markt moet zijn of niet.

30 Paul Magnette, op.cit., p. 87.

31 Ibid., p. 89.

32 Ibid., p. 20.

33 Ibid., p. 109.

34 Gemeenschappelijk memorandum van UWE-UCM, op. cit., 2007, p. 2.

35 IMF, Regionale economische perspectieven: Europa - Het vertrouwen herstellen, oktober 2010.
(<http://www.imf.org/external/french/pubs/ft/reo/2010/eur/ereo1010exf.pdf>).

36 Jaarlijkse groeianalyse, op. cit., p. 6.

37 Paul Magnette, op.cit., p. 119.

38 Memorandum UWE-UCM, 2009, p. 6.

39 Paul Magnette, op.cit., p. 89.

40 Ibid., p. 84.

41 Guy Spitaels, L'improbable équilibre - Géopolitique du désordre mondial, geciteerd in Le bel avenir du socialisme, p. 62.

42 Ibid.

43 Paul Magnette, op.cit., blz. 61.

